ФОЛІО. ВЕЛИКА КНИГА. СВІТОВА КЛАСИКА

Джованні Боккаччо

•

ДЕКАМЕРОН

Харків
«ФОЛІО»

Зачинається книга, іменована Декамерон, прозвана Принц Галеотто, в якій міститься сто оповідок, що розказали за десять день семеро дам і троє кавалерів

ПЕРЕДНЄ СЛОВО

Спочувати чужому горю — притаманна людям річ; усім воно пристало, а найпаче тим, що самі утіхи потребували і в інших її знаходили. Як хто коли шукав того спочуття і мав із нього радість і одраду, то і я того десятка. З первого-бо молоду мого та й до сього часу палав я високою і шляхетною любов'ю, більше, може, аніж воно станові моєму низькому личило; часом розповідав я про неї, і хоч люди статечні, які про теє знали, хвалили мене і надто уславляли, проте дознав я прегіркої муки, — не од жорстокості коханої, а од нестримної жаги, що полуменем пойняла душу мою і, не вдоволяючись можливим, надмірного часто завдавала мені жалю. У такій ото притузі дуже мені пособив один приятель веселими своїми розмовами та любою потіхою; я певен-певнісінький, що тільки се й не дало мені вмерти.

Та волею того, хто, сам безконечним будучи, поклав неодмінним законом усьому сущому мати кінець, моя любов, палкіша над усіх, що її не могли зламати й захитати ні сила наміру, ні порада, ні видимий сором, ані можлива небезпека, — любов моя, кажу, сама собою з часом угамувалася, лишивши в моїй душі тільки таке задоволення, яке дає вона тим, що не надто далеко запливають у глибокі її затони; од чого я колись мучився й страждав, стало мені тепер любим та милим.

Хоч і минулися ж мої жалі, та не щезла пам'ять про добрі вчинки тих, що з ласки своєї горем моїм журилися, і мислю я, що пам'ять тая не щезне, поки й віку мого. А що вдячність, на мою думку, слід цінувати над усі чесноти, засуджуючи противне, то я, щоби не показатися невдячником, намислив тепер, коли вже ніби вольним став, дати по спромозі якусь полегшу, — не конче тим, що мені помогли (вони, може, без того обійдуться, така вдача в них і така фортуна), а тим, що її потребують. І хоч, може, невеликою буде для нещасних

поміч моя чи, сказати б, утіха, проте думається мені, туди її слід давати, де вона в великій надобі, — буде од неї більше і вжитку, буде за неї більше й пошани. А хто ж тому заперечить, що не мужчинам, а первим ділом прекрасним дамам належалося б тут ставати у пригоді? Вони-бо, несміливі та сором'язливі, у ніжних грудях своїх пломінь любовний ховають, а тайна жага дужча од явної — всім воно відомо, хто того дознав; а ще ж до того в'яже їх воля, і ласка, і влада батьків і матерів, братів і чоловіків, і сидять вони найбільше в тісному крузі своїх покоїв, а сидячи отак сливе без діла, і хотячи й не хотячи думають собі усякі думки, і не все вони, ті думки, веселі бувають. Як же вдадуться вони в тугу од тих думок та од любощів, то не скоро вона їм од серця одляже, хіба що прийде яка розрада; та й сили терпіти менше в них, аніж у мужчин. Інакше воно ведеться, як ми те бачимо, у закоханих мужчин. Як на них нападе, буває, який сум чи журба тяжка, багато є способів розважити її чи розвіяти; вільно-бо їм ходити де хотя, дивитися і слухати усячину, пташки ловити, полювати, рибалчити, верхи їздити, грати чи торгувати. Кожна з сих розваг може, як не цілком, то почасти, прихилити до себе душу і очистити її од сумних думок хоч на якусь часинку, а далі вже так чи інак: або втіха приходить, або журба уймається.

Тим-то, хотівши бодай потроху виправити несправедливість долі, що там саме поскупилася на підпомогу, де менше було сили, як то ми бачимо у тендітного жіноцтва, піднявся я подати на розраду і втіху закоханим (з інших досить буде голки, прядки й мотовила) сто оповідок, сиріч повісток, притч або ж історій, що розказали семеро дам і троє кавалерів, зібравшися в чесну компанію під час минулої смертоносної чуми, та кілька пісень, що співали тії дами собі на осолоду. У тих повістках буде мова про веселі й сумні любовні пригоди та про інші химерні оказії, що скоїлися чи то в нові часи, чи то в старосвітщину; ласкаві читальниці знайдуть у них і забаву — бо сила тут усяких цікавих речей, і добру пораду — бо узнають, чого їм треба цуратися, а чого держатися. А в мене така думка, що вже хоч як, а нудьги од сього убуде. Якщо воно, чого дай Боже, так і станеться, то нехай вони складуть подяку Амурові, що вибавив мене із своїх тенет і дав мені змогу принести їм потіху.

ДЕНЬ ПЕРШИЙ

Зачинається перший день Декамерона, в котрому автор ясує, з якої нагоди зібралася наша бесіда, а потім, за приводом Пампінеї, говориться про що кому заманеться

Як іздумаю я собі, прекрасні дами, які ви всі зроду жалісливі, то бачу вже загодя, що сумним та невеселим здасться вам почин отсієї книги, таким-бо справді є поставлений на чолі її скорбний спомин про минулу чумну пошесть, печальний для кожного, хто був її самовидцем чи іншим яким робом спізнав її. Та не хотів би я притьмом одстрашити вас од дальшого читання; не гадайте, що ждуть вас тут самі тільки зітхання та сльози. Сей жахливий початок буде вам ніби подорожнім гора крута да стрімчаста, а за тією горою та лежить гарна-прегарна долина, і тим вона любіша, чим тяжче було на гору п'ястися і з гори вниз зіходити. І як за веселощами смуток наступає, так за горем радощі у тропі йдуть. За сією короткою журбою (кажу короткою, бо одбудемо ми її небагатьма словами) настане скоро втіха і розкіш, що я попереду обіцяв; аби не сказано було, то ніхто б сього після такого початку й не сподівався. Воістину, коли б міг я достойно повести вас до назначеної мети іншою якою дорогою, а не такою крутою стежкою, то я так би був з дорогою душею і вчинив; отже ж, неможливо було без сієї згадки з'ясувати причину, з якої постали події, що про них ви читатимете; рад не рад, мушу про се писати.

Так от, минуло вже після благодатного втілення Сина Божого років тисяча триста й сорок вісім, коли в преславнім городі Флоренції, краснішім над усі міста італійські, прокинулася чумна моровиця; чи то вже була така дія планет небесних чи Господь за діла наші неправеднії напуст такий напустив на смертних, що почалася тая чума перед кількома роками у східних землях і, вигубивши там незчисленну силу живущих, посунула без угаву з краю в край, докотилася, на лихо, й до Заходу. Не пособляли проти неї ні мудрість, ані обачність людська, хоч місто було очищене од усякого бруду нарочито настановленими служебниками, недужим заборонялося входити в город, усім давалися поради, як шанувати здоров'я; не помагали й смиренні молитви, що не раз та й не два творили богобоящі люди, чи то з охрестами ходячи, чи іншим яким чином.

Напровесні року вищеписаного почала тая грізна пошесть проявлятися страшним і дивовижним способом. Не так воно діялось, як на Сході, де кровотеча з носа була певною ознакою неминучої смерті; у нас наприпочатку хвороби набігали в чоловіків, як рівно і в жінок, у паху або попід руками такі пухлини, убільшки часом з добре яблуко чи яйце, котрі більші, а котрі менші; простий люд називав їх ґулями. Невдовзі обкидало тими смертяними ґулями все тіло, а далі прикмети недуги одмінялися в чорні або синяві плями, що в багатьох виступали на руках і на стегнах, та й на інших частинах тіла, у кого буйні та рідкі, а в кого дрібні та густі. Як іспершу ґулі, так потім і плями, у кого вони виходили, були нестеменною ознакою близької смерті. Ніякі поради доктора не помагали од сього помору, ніякі ліки не ставали в пригоді: чи то вже така була натура хвороби, чи неуки-гоїтелі (а тоді, крім учених медиків, порозводилось було багато лікарів та лікарок, що зроду й не нюхали медицини), не мігши знати, в чім сила недуги, не вміли прибрати на неї способу. Рідко хто одужував, мало не всі помирали третього дня після появи вказаних прикмет, той раніше, той пізніше, здебільшого без гарячки чи ще чого такого.

А надто ще й тим убивалася тая чума в силу, що із слабих переходила на здорових, котрі з ними водилися, так, як огонь, буває, перекидається на щось сухе або ж масне, як недалечко лежить. Ба й гірше ще од того: пошесть переходила не лише на тих, що з недужими діло мали чи з ними розмовляли, а й до тих чіплялася, що тільки торкались до одежі чи ще якоїсь речі, хворим уживаної. Дивовижні то речі, що маю казати; якби не бачили того стільки людей і я сам на власні

очі, то не наважився б я тому й повірити, не те що писати, хоч би й чув те од чоловіка, віри годного. Так от, така чіпка була та чума, що не тільки од людини до людини, було, пристає, а й таке часто лучалося, що річ, яка належала болящому або померлому од сієї хвороби, коли до неї дотикалась яка жива душа не людської породи, не лише заражала її пошестю, а і вбивала не в довгім часі. Допевнився я сього на власні очі, як допіру сказано, бачивши одного разу таку прояву: на вулицю викинуто лахміття убогого чоловіка, що вмер од тієї немочі, коли се надійшли дві безроги і давай своїм звичаєм мотлошити і шарпати теє рам'я перше рилом, а там і зубами; через якусь часинку покрутились-покрутились, мовби отрути заживши, та й витяглися на тому злиденному лахмітті.

Од таких ото оказій (а бувало немало ще й жахливіших) стали нападати всякі страхи та химороди на тих, що при життю лишалися, і мало не всі вони до одної жорстокої мети поривалися — обминали недужних, гидуючи ними та речами їхніми, тим-бо сподівалися зберегти власне здоров'я. Були такі, що вважали за найліпший спосіб проти лиха жити помірковано і стерегтися всякої надмірності; зберуться, було, невеличкою громадкою та й живуть окремо од інших, замкнувшися з вигодою в якомусь домі, де немає болящих, і заживаючи щонайвиборніших потрав та щонайдобріших вин, але з великою здержливістю, не вкидаючися в ласунство; нікого не допускають, було, щоб говорив їм про те, що діється в місті, про заразу і смерть, проводячи час за музикуванням та всілякими скромними розвагами.

Інші ж, супротилежної думки бувши, покладали собі, що пити вволю і ласувати всмак, волочитися з жартами та співами, задовольняти якомога всі свої схотінки, сміятися та шкилювати з усього, що б не сталося, — ото і єсть найпевніші ліки од хвороби; як же казали вони, так по спромозі й чинили: тиняються, було, як день так ніч од шинку до шинку та й п'ють собі без міри й без ліку, а найбільше гуляли по людських домівках, як прочують, було, що є десь про них пожива. І легко ж їм було так робити, усі-бо, самі берега пустившися, і майно своє напризволяще полишали (однаково, мовляв, не животіти); тим-то більшина будинків стали спільними, і як до них уступав який заволока, то всім користався, буцім у себе в господі. Люди сі, по-скотячому поводячись, уникали по спромозі недужих. За таких злигоднів і такого лихоліття занепала й нінащо перевелася в нашому місті достойна повага законів Божих і людських, бо їх охоронці й виконавці,

як і опрочі люди, то повмирали, то понедужали, то, не мавши досить служителів, не могли пильнувати своєї справи, — тим-то вільно було кожному що хотя творити.

Інші, знов, трималися середини між сими двома крайнощами: не здержували себе в їжі, як тії, та й не вдавалися в пиятику і розпусту, як сії, а заживали всього як до потреби своєї. Вони не замикаються, було, а ходять-гуляють надворі, держачи в руках хто квіти, хто зілля духмяне, хто інші які пахощі, та й нюхають собі зчаста, — освіжити б то мозок такими ароматами, бо повітря було все ніби занечищене од смороду трупів, болячок та ліків. Були й такі, що мали суворішу думку (а може, вона була й вірніша), кажучи, що проти пошесті немає луччого способу, як утеча од неї; думаючи ж так і ні про що, крім себе, не дбаючи, множество чоловіків і жінок покидали рідне місто, одбігали домів своїх і осель своїх, родичів своїх і скарбів своїх та й пускалися за город, у свої чи чужі маєтності, нібито гнів Божий, що побивав неправедників сією моровицею, не спостигне їх, де б вони не обернулися, а впаде на тих тільки, що полишилися в мурах міста; чи, може, думали, що ніхто в нім живим не зостанеться, що прийшла на нього остатня година.

Хоча з-поміж сих людей, що по-різному велися, не всі помирали, одначе не всі й виживали; противно, занедужувало їх багато усякої поведенції і в усяких місцях, і як вони самі, при здоров'ї бувши, іншим здоровим приклад подавали, так тепер конали, од усіх занехаяні. Шкода й казати, що один городянин сахався другого, сусіди сливе не дбали одне про одного, родичі або зовсім не родичалися, або бачились у рідку стежку, та й то оддалеки; лихо такого жаху нагнало в серця людські, що брат цурався брата, дядько небожа, сестра брата, а часто-густо й жінка чоловіка, ба й гірше ще од того, що й віри не йметься, — батьки та матері гидували за дітьми рідними ходити, ніби вони не їхні були. Через те чоловікам і жінкам, котрі захворювали (а було їх безліченна безліч), не лишалося іншої ради, як сподіватись на милосердя друзів, яких було не густо, або на корисливість слуг, що надились на велику аж надто платню, — та й тих уже ставало обмаль, і були то люди грубої вдачі, незвиклі до такої служби; вміли хіба що подати щось там слабому та смерті доглянути, і дослужувались вони часто своєї погуби. Од того, що сусіди, родичі й приятелі покидали недужних, а послугачів бракувало, повівся був звичай, досі не чуваний, що женщини хороші, вродливі і значного роду, захорувавши, не гребували послугами мужчини, чи то молодого, чи старого, оголюючи перед

ним без сорома будь-яку частину тіла, так як би й перед жінкою, аби того вимагала хвороба; може, з сієї причини ті, що одужували, не були вже навпісля такі честиві, як перше. Опріч того, багато хто помирав просто випадком; щоб їм були помогли, вони були б повиживали. Од усього цього, і од недостатнього догляду за болящими, і од сили пошесті, таке велике множество люду помирало день у день і ніч у ніч, що сумно було й слухати, не те що дивитися. А серед тих городян, що при життю лишалися, повелись мимоволі такі звички, що передше їх і не чути було.

Колись було заведено (та й нині воно так ведеться), що родички й сусідки збиралися в домі небіжчика і плакали там разом із ближньою ріднею; окрім того, перед покійниковим житлом зіходився увесь рід, сусіди та багато інших мирян і духівництва, залежно од стану померлого, і товариші несли його тіло на своїх плечах, у жалобному поході з свічками і півчою, до церкви, що він її обрав іще за життя свого. Як же чума почала вбиватися в силу, сі обряди були занедбані цілком або почасти, а натомість настали інші. Люди вже помирали без тужільниць, а часом то не було кому й душі доглянути, не то що. Рідко кому випадали на долю жалібне квиління та гіркі сльози рідних, їх місце заступили реготи, жарти і поспільні веселощі; сей звичай найкраще засвоїло, заради здоров'я свого, жіноцтво, зовсім майже забувши свою жалісливу вдачу. Мало було таких мерців, щоб за ними йшло до церкви більше, як десять чи дванадцять чоловіка, та й то не статечні, поважні городяни, а такі собі могильники-простолюдці, що називалися погребарями і одбували сю службу за гроші; візьмуть, було, мари та й несуть хутенько не до тої церкви, що небіжчик собі загодя вибрав, а в яку ближче; лиш де-де, було, блимне свічка, а іноді то й без одної обходилось; попереду священик з трьома чи п'ятьма причетниками, що не завдавали собі клопоту з довгою урочистою одправою, а з допомогою таких погребарів опускали мерця в яку попадя могилу, аби не зайнята.

Людям простого стану, та, либонь, і середнього, тим іще сутужніше приходилося: чи то надія, чи злидні веліли їм держатися своїх домівок і свого сусідства; день крізь день занедужували вони тисячами і, не мавши ні догляду, ні жодної помочі, майже наголо всі помирали. Багато їх конало вдень і вночі просто на шляху, немало доходило і по хатах, та сусіди дізнавалися про теє тільки по трупному смороду; і тих, і тих умирущих усюди було повно. Сусіди ж, із ляку перед зарозою, та й із жалощів до вмерлих, одно знай робили: або самі,

або з допомогою найманих носіїв виволікали з хат мертві тіла і складали їх перед дверми, де всякий мимохідень міг би їх бачити безліч, особливо вранці; потім того діставали мари чи ноші, а як не було, то клали й на дошки. Часто на одних ношах лежало по двоє й по троє, а траплялося безліч разів і таке, що на одних марах несли чоловіка й жінку, двох чи трьох братів, батька й сина тощо. Не раз лучалося, що за двома священиками, котрі йшли з хрестами перед покійником, притаковувались слідком за першими марами носії ще з двома чи трьома, і священики, думавши одного ховати, насправді хоронили шістьох чи вісьмох покійників, а то й більш. І не вшановувано їх ні сльозою, ні свічкою, ані проводом; до того вже дійшлося, що вмерлими людьми не більше журилися, аніж тепер здохлою козою. Се вочевидь доводить, що коли природний хід речей не навчає і мудрих терпеливо зносити дрібні і рідкі втрати, то велике лихо і простаків чинить розважними і байдужними. Задля великої лічби мертвяків, яких приношено щодня й щогодини до всіх церков, не ставало свяченої землі на поховання, особливо як хотілося по старому звичаю кожному опрічне місце наділити; тим-то на цвинтарях, де все було переповнене, копалися величенні ями, куди сотнями складали нанесені трупи, пакуючи їх шарами, як товар у корабельному трюмі, і притрушуючи потроху землею, поки не натоптували могилу до самого верху.

Не розписуючися дрібніше про ті злигодні, що зазнало їх наше місто, скажу за одним заходом, що лиха година не минула й загороддя. Про замки нема чого говорити, бо що замок, то й малесеньке місто; а що вже по розкиданих хуторах, то бідні, нужденні селяни із сім'ями своїми, не мавши нізвідки рятунку — ні од лікарів, ні од услужників, удень і вночі мерли по хатах, на полі чи при дорозі, не по-людському, а по-товарячому. Од сього вони зледащіли, розопсіли, як і городяни, і не журилися аніже про своє хазяйство; що день Божий смерті виглядаючи, не про те вони думали, як би трудами своїми намножити добра з поля і з худоби, а ніби завзялися з усієї сили нищити своє надбання. Тим-то воли й осли, вівці й кози, свині й дробина, ба навіть найвірніші людям пси проганялися з двору та й блукали собі безбач по полю, а хліба ж на нивах незібрані, нежаті стояли. Бувало й так, що розумна худоба, понапасавшися за день досита, верталася на ніч додому пустопаш.

Що ж іще можна сказати, повертаючись од околиці знову до міста? Хіба тільки те, що з тяжкого господнього наслання, а може, ще і з людської жорстокості, од місяця бере-

золя та й до місяця липця померло в мурах міста Флоренції — почасти од сили чумної моровиці, почасти од поганого догляду за слабими через перестрах здорових — більше, гадають, ніж сто тисяч душ, тоді як до сієї пошесті ніхто, мабуть, і не думав, щоб у городі було такого народу. Скільки великих палаців, скільки прекрасних будинків, скільки пишних осель, де було колись повно челядинців і панства, обернулося в пустку, що й послідущого пахолка не зосталося! Скільки знакомитих родів, скільки розкішних маєтків, скільки багатих скарбів лишилось без законного спадкоємця! Скільки бравих чоловіків, скільки вродливих жінок, скільки гарних молодиків, що їх би не хтось такий, а самі Гален, Гіппократ і Ескулап визнали були б за здоровісіньких, уранці снідали ще з своїми родичами, друзями й товаришами, а ввечері трапезували вже на тому світі з пращурами!

Мені й самому прикро так широко розводитися про се лихоліття, тим-то, проминаючи всякі зайві подробиці, розкажу ще тільки про один випадок, що стався в нашому обезлюдженому городі (про нього я дізнався пізніше од певної людини). Якось у вівторок рано у велебнім Новопречистенськім храмі, де майже не було народу, одстоявши утреню Божу, зійшлися докупи семеро молодих дам, зодягнених, як тоді й подобало, у жалобні шати; усі вони були зв'язані межи собою по дружбі, по сусідству або по роду; найстаршій було не більш як двадцять вісім год, наймолодшій минуло вісімнадцять; усі були одна в одну розумні й шляхетні, гарні з себе і обичайні, люб'язні й скромні. Назвав би я їх справдешніми іменами, та не дає мені сього вчинити одна поважна причина: не хочу я, щоб которійсь із них довелося колись соромитись тих оповідок, що вони розказували або слухали, бо тепер уже вужчі межі попускаються задоволенню, ніж у ту добу, коли з указаних причин вони були геть-то ширші не тільки для їхнього віку, а й для далеко старшого; не бажаю я знов, щоб завидники, завше охочі огудити людину хвальних звичаїв, дістали нагоду паплюжити добру славу чесних женщин сороміцькими речами. А для того, щоб можна було розібратися, не плутаючи, котора з них що казала, гадаю я дати їм наймення, які цілком або почасти визначають їхню вдачу. Тож назовімо першу, літами найстаршу, Пампінеєю, другу — Ф'ямметтою, третю — Філоменою, четверта хай буде Емілія, п'ята — Лауретта, шоста — Неїфіла, а останню наречемо, не без причини, Елізою. Усі вони, зібравшися в церкві в одному кутку не умисне, а випадком, посідали кружкома, позітхали трохи, а потім кинули отченаші та й давай говорити

про всячину, а найбільше про загальне лихо. По якійсь хвилі, як інші позмовкали, зняла річ Пампінея:

— Дами мої любі, ви, певне, як і я, не раз чували, що нікому не вадить чесно користатися своїм правом. Природним же правом кожного нарожденного є підтримувати, охороняти і обороняти якомога своє життя. І так се всі визнають, що, трапляється часом, у безвинних людей життя одбирають, аби тільки своє зберегти. Якщо се допускають закони, що піклуються про добробут усіх смертних, то чи не годиться ж і поготів нам, та й абикому іншому, прибирати всякого можливого способу, щоб чесно зберегти своє життя, нікому не шкодячи? Як я отсе придивлюся пильно до наших сьогоднішніх учинків, та й до вчорашніх і позапозавчорашніх, та як згадаю, як і про що ми говорили, то бачу вже, і ви, мабуть, те помітили, що всі ми потерпаємо за себе. Але не се мене дивує; мене дивує вельми те, що ми, будучи по-жіночому чулими, не вживаємо ніяких заходів проти того, чого кожна з нас недарма боїться. Мені здається, що ми живемо тут лише для того, щоб дивитися, по волі чи по неволі, скільки мертвяків переносять щодня на гробовище, та слухати, чи тутешні ченці, од яких лишилися самі недогибки, правлять іще службу в належну годину, та своїм убранням виявляти кожному стрічному, яке велике лихо нас спіткало. А відсіль вийдемо, то побачимо, як скрізь по місту носять мерців і недужих, як негідники, засуджені громадським правом за їхні переступи на вигнання, буяють зухвало по вулицях, ніби глумлячись над законами, бо знають, що їх виконавці померли чи похворіли; як уся непотріб нашого города, ті, що називають себе погребарями, напившися нашої крові, мов на зло гасають повсюди кінно й пішо, безецними піснями дорікаючи нам за наше ж лихо. І тільки скрізь і мови, що такі й такі померли, а отакі доходять, і тільки скрізь і чути, що жалібні плачі, як є ще кому плакати. А прийшовши додому (не знаю, чи й вам так, як мені), я не знаходжу з великої сім'ї там ні душі живої, тільки свою служебку; мені робиться моторошно, волосся на голові дуба стає, і куди б я не обернулася, де б ступнем не ступила, скрізь мені маряться привиддя покійників, не такі, якими я їх зазнала, а з якимись чужими, страшними обличчями, що аж жах мною шибає. Ось чому і тут, і надворі, і дома — скрізь мені недобре, і ще мені здається чогось, ніби, крім нас, не лишилось тут більше таких, у кого кров шумує в жилах і кому є ще куди йти. Чувала я не раз про людей (коли ще які остались), котрі, не розбираючи, що гоже, а що негоже, знають тільки хіть свою тішити і роб-

лять удень і вночі, самотою або гуртом те, що дає їм найбільше задоволення. І не тільки миряни, ба й монастирські схимники, взявши собі в голову, що і їм належиться все те, що й іншим, зламали обітницю послуху, почали вганяти за світовими розкошами і, сподіваючись так утекти од смерті, поробились ледащами й розпусниками. А коли так (а воно дійсне так), то що ми тут робимо? Чого сподіваємось? Про віщо думаємо? Чого ми лінивіші і байдужніші до нашого рятунку, ніж опрочі городяни? Чи ми ставимо себе в ціні нижче од інших? Чи, може, гадаємо, що життя у нас кріпшим ретязем до тіла прив'язане, аніж у людей, і нам не слід зважати на те, що може його порвати? Так ні ж бо, ми помиляємось, ми дуримо себе; які ж ми нерозумні, якщо ми так міркуємо! Як іздумаєш, скільки і яких молодих мужчин і женщин скосила ся нещадна чума, то річ стає цілком очевидною. Щоб же нам по нехоті чи по недбалості своїй та не вскочити в біду, якої при бажанні можна було б так чи сяк уникнути, думка в мене така (не знаю, чи ви на те пристанете), що треба нам, як єсть, відсіль тікати, як то й раніш люди робили і зараз роблять. Сахаймося паче смерті негідних прикладів, ходімо краще жити в загородні маєтності (а в нас їх вистачає), та й будемо собі там розважатись, утішатись і веселитись якомога, не переступаючи, одначе, ні в чім межі доброго розуму. Там чути, як птаство співає, видно, як зеленіють пагори й долини, як поле хвилюється житами, неначе те море; там сила-силенна розмаїтих дерев, там небо ніби одкрите — хоч і гнівається на нас, та не приховує своєї одвічної краси; любіше ж очам на все це дивитись, аніж на спустошені мури нашого міста. Опріч того, і повітря там свіжіше, і більше всякого припасу, що потрібно в такі часи для життя, і менше всякої напасті. Там, правда, теж помирають селяни, як тут городяни, та не так воно прикро, бо і хат, і людей там рідше. Ізнов же, як подумати, то ми нікого тут не покидаємо, скорше про себе можемо сказати, що ми покинуті, ближні-бо наші, або померши, або од смерті повтікавши, лишили нас напризволяще у такій притузі. Отож ніякої догани нам не буде, як ми вчинимо те, що я раджу; як же ні, то жде нас горе, журба, а може, й смерть. Так зробімо ж от що, коли хочете: позовімо своїх служебок, нехай ідуть за нами з усім, що потрібно, та й будемо бавити час сьогодні тут, а завтра там, розважаючись і втішаючись, як тільки можна під сю знегоду. Се, по-моєму, буде найкраще. І пробуватимемо там поти, поки не побачимо, який кінець пошле сій лиховщині небо (якщо смерть нас не спіткає раніше). Ще ж і те поду-

майте, що гідно зійти звідсіля подобає нам більше, аніж багатьом іншим жити тут негідно.

Інші дами, вислухавши Пампінею, не тільки охоче пристали на її раду, а й заходилися враз обмірковувати докладно межи собою, що, як і до чого, ніби їм осе тільки встати та й рушати притьмом у дорогу. Та Філомена, панянка вельми розважна, сказала:

— Слухайте, все те, про що говорила Пампінея, дуже добре, але не слід зриватися так знеобачки, як ви отсе збираєтесь. Не забувайте, що всі ми женщини, і навіть наймолодша з-проміж нас повинна знати, як то воно жінкам жити самим своїм умом, як їм поратися без чоловічого нагляду. Ми ж бо хисткі, примхливі, неймовірні, легкодухі й полохливі, тим-то боюся я, коли б наша компанія, не мавши іншого проводу, крім нас-таки самих, та не розпалася передчасно нам же на сором. Треба подбати про се заздалегідь, перше ніж щось розпочинати.

Обізветься тоді Еліза:

— То правда, що чоловік жінці голова; якщо не дасть він ладу, то рідко коли наші справи доходять до скутку. Але звідки ж нам узяти тих мужчин? Усі ж бо ми знаємо, що близькі наші здебільша померли, а де хто лишився живий, ті повіялися з своїми гуртками невідомо куди, тікаючи од того самого лиха, якого й ми бажаємо уникнути, а чужих просити не подоба. Тим-то, як хочемо врятуватися, треба все так улаштувати, щоб, шукаючи втіхи й супокою, не напитати на свою голову біди та сорому.

Отак розмовляли межи собою сі дами, коли се до церкви увійшло троє молодих кавалерів (наймолодшому з них, правда, було не менше як двадцять і п'ять год). Ні тяжке лихоліття, ні втрати друзів і родичів, ані острах за власне життя не погасили та й не остудили в них у грудях полум'я кохання. Одного звали Панфіл, другого Філострат, а третього Діоней; всі троє були гарні на вроду і добрі на звичай. Тепер вони бажали, як найбільшої втіхи під таку лиху годину, побачити своїх дам, і дами ті справді ненароком знайшлися в сьому гурті; деякі інші доводились родичками тим кавалерам. Не вспіли ж юнаки скинути очима на дам, як і ті їх помітили, і Пампінея озвалась посміхаючись:

— Мабуть, сама фортуна сприяє нашим задумам і послала нам сих молодих кавалерів, достойних і поштивих, щоб вони були нашими привідцями та услужниками, якщо ми їх приймемо на се діло.

ЗМІСТ

ДЕКАМЕРОН

Переднє слово 5

ДЕНЬ ПЕРШИЙ

Інтродукція 7

Оповідка перша. Сер Чаппеллетто возить богочестивого ченця в решеті і помирає; бувши за життя ледачим чоловіком, по смерті присвячується і нарікається святим Чаппеллеттом 20

Оповідка друга. Єврей Аврам їде з намови Джаннотта ді Чівіньї до римського двору і, побачивши там безпутність духівництва, вертає до Парижа й вихрещується 31

Оповідка третя. Єврей Мельхіседек притчею про три персні одвертає велику халепу, що замислив на нього Саладін 34

Оповідка четверта. Чернець, вкусивши гріха, гідного тяжкої кари, вміло виказує своєму абатові таку саму провину і тим уникає покути 36

Оповідка п'ята. Маркіза Монферратська, почастувавши французького короля курми і кількома доладними слівцями, гамує його шалене закохання 39

Оповідка шоста. Добрий чоловік пришиває квітку лукавим лицемірам-монахам 41

Оповідка сьома. Бергаміно історією про Примаса та Клюнійського абата бере на глум несподівані скупощі Кане делла Скала 43

Оповідка восьма. Гвільєльмо Борсьєре дотепними словами шпигає мессера Ерміна де Грімальді за скнарість 46

Оповідка дев'ята. Кіпрський король, присоромлений однією гасконкою, з оспалого стає завзятим 48

Оповідка десята. Маестро Альберто з Болоньї чемним словом завдає сорому дамі, яка хотіла його завстидати, що в неї закохався 49

ДЕНЬ ДРУГИЙ

Інтродукція 56

Оповідка перша. Мартелліно прикидається калікою і вдає, ніби зцілився од мощей святого Гендріка; як виявляється те ошуканство, його хапають, б'ють і тягнуть на шибеницю, та врешті він рятується 56

Оповідка друга. Рінальдо д'Асті, пограбований харцизами, потрапляє в Кастель Гвільєльмо; знайшовши там нічліг у одної вдовиці і одзискавши свою втрату, він вертає додому цілий і здоровий 60

Оповідка третя. Троє молодиків, майно своє процвиндривши, зубожіли дощенту; небіж їхній, у розпачі додому вертаючись, здибується по дорозі з англійською королівною, що мандрує в перевдязі абата, одружується з нею і вертає дядькам статки-маєтки 66

Оповідка четверта. Ландольфо Руффоло, збіднівши, йде в корсари; узятий генуезцями, він зазнає в морі аварії, рятується на скрині, повній самоцвітами, прибивається до одної жінки на Корфу і вертає додому багатирем 72

Оповідка п'ята. Андреуччо з Перуджії приїздить до Неаполя купувати коні; протягом одної ночі тричі попадає в велику небезпеку, та щоразу виходить щасливо і вертається додому з коштовним перснем 76

Оповідка шоста. Мадонна Берітола втрачає двох синів своїх; її знаходять на острові з двома козулями й везуть до Луніджани, де один її син стає на службу до сеньйора і потрапляє в тюрму за любощі з пановою дочкою. Сицилія повстає проти короля Карла; син, упізнаний матір'ю, одружується з пановою дочкою; знаходиться і другий брат, і вся родина вертається до високого стану 86

Оповідка сьома. Вавилонський султан посилає дочку свою в замужжя королю альгарбському; перебувши внаслідок усяких випадків за чотири роки в руках дев'ятьох мужчин у різних місцях, вертається вона врешті отцеві, буцімто незаймана, і оддається, як перше малась, за короля альгарбського 96

Оповідка восьма. Граф Антверпенський, неправедно звинувачений, іде в вигнання і лишає дітей своїх в Англії в різних місцях; невпізнаним до них повернувшись, знаходить їх у доброму гаразді; потім служить

пахолком у війську короля французького і, як вийшла на яв його безневинність, знову колишнє своє становище займає 112

Оповідка дев'ята. Бернабо з Генуї, одурений од Амброджуола, втрачає добро своє і каже убити свою невинну дружину. Вона рятується і в чоловіцькому перевдязі вступає на службу до султана, де викриває ошуканця в присутності викликаного до Олександрії мужа, а після покарання пройдисвіта вертається, перебрана вже по-жіноцькому і багата, разом із чоловіком до Генуї 124

Оповідка десята. Паганіно з Монако викрадає жінку в мессера Річчарда ді Кіндзіка; дізнавшись, де вона є, чоловік їде туди і, заприязнившися з Паганіном, просить повернути йому дружину. Той дає їй на волю — вертатись чи лишитись, вона ж не хоче йти до чоловіка, а по його смерті одружується з коханцем 133

ДЕНЬ ТРЕТІЙ

Інтродукція 143

Оповідка перша. Мазетто з Лампореккіо прикидається німим і стає за садівника в дівочому монастирі, де всі черниці навперебій намагаються із ним поспати 145

Оповідка друга. Один із конюших короля Агілульфа спить з королевою; король, узнавши про те, нічого не каже, а знаходить винного і стриже йому волосся; стрижений стриже всіх інших і таким чином викручується з халепи 151

Оповідка третя. Під покривкою щиросердої сповіді одна дама, закохана в молодого кавалера, змушує велебного душпастиря стати звідником мимоволі 155

Оповідка четверта. Дон Феліче навчає брата Пучча, якою покутою можна приподобитись Богові; тимчасом як брат Пуччо покуту справляє, дон Феліче його жінку вгонобляє 162

Оповідка п'ята. Дженджик дарує мессерові Франческу Верджеллезі доброго коня і дістає за се дозвіл поговорити з його жінкою; вона мовчить, він одповідає собі за неї, і все стається згідно з тою одповіддю 166

Оповідка шоста. Річчардо Мінутоло кохає Кателлу, дружину Філіпелла Фігінольфі; дізнавшись про її ревниву вдачу, він каже їй, ніби її чоловік має зустрітися з його жінкою в лазні; Кателла йде туди у вказаний час і, гадаючи, що сходиться з чоловіком, приймає коханця 170

Оповідка сьома. Тедальдо, розцуравшися з своєю коханкою, виїжджає з Флоренції; через деякий час повертається туди в перевдязі прочанина, говорить із нею і виявляє

її помилку, рятує од смерті її чоловіка, звинуваченого в його вбивстві, мирить його зі своїми братами і знову сходиться з коханкою 177

Оповідка восьма. Ферондо, випивши снодійного дання, похований за мертвого; абат, що ходить тим часом до його жінки, переносить його з гробівця до монастирського льоху — нібито в чистилище; воскреснувши, Ферондо виховує сина, що нарядила жінка з абатом 190

Оповідка дев'ята. Жілетта з Нарбонни виліковує короля французького од свища, за те він видає її за Бертрана Руссільйонського; той, одружившися з нелюбою, кидає її з погордою і їде в Флоренцію; закохавшися там в одну дівчину, він спить замість неї з Жілеттою і сплоджує з нею двох синів; згодом він полюбить її і житиме з нею, як із дружиною 198

Оповідка десята. Алібек іде спасатися в пустинь; відлюдник Рустіко навчає її, як заганяти диявола в пекло; повернувшись звідти, вона виходить заміж за Неербала 205

ДЕНЬ ЧЕТВЕРТИЙ

Інтродукція 213

Оповідка перша. Танкред, князь Салернський, убиває коханця дочки своєї і посилає їй серце замордованого в золотій чарі; вона вливає туди отрути, п'є її і конає 218

Оповідка друга. Отець Альберт запевняє одну жінку, ніби в неї закохався архангел Гавриїл, і в його подобі ночує з нею кілька ночей; одного разу, сполоханий її родичами, він утікає через вікно і прихищається в домі одного бідняка, який веде його наступного дня на майдан у дикунській машкарі; люди впізнають його, а братія хапає і вкидає у в'язницю 226

Оповідка третя. Троє кавалерів люблять з трьома сестрами й тікають з ними на Крит; старша з ревнощів убиває свого коханця, середульша рятує її од смерті, переночувавши з герцогом Критським, та за те її вбиває коханець і тікає з першою; в сьому вбивстві звинувачують наймолодшу пару; схоплені, вони признаються, та, підплативши сторожу, тікають од видимої смерті на Родос, де і вмирають у злиднях 233

Оповідка четверта. Джербіно, всупереч обітниці, даній його дідом, королем Гвільєльмом, нападає на корабель туніського царя, щоб викрасти його дочку; корабляни вбивають її, він їх усіх вирізує, а згодом сам кладе голову на плаху 238

Оповідка п'ята. Брати Ізабеттині вбивають її коханця; він являється їй уві сні і каже, де його поховано. Вона одкопує його тайкома, одрізує голову й кладе її у вазон, у який садить кущ васильків; тим що вона плаче над квітами щодня ревними сльозами, брати забирають од неї вазон, і вона помирає в скорім часі з того горя 242

Оповідка шоста. Андреола любить Габріотта; вона розповідає йому свій сон, а він їй — свій і нагло вмирає в її обіймах; вона несе його з своєю служницею до його дому; їх забирає варта; Андреола оповідає все, як було; подеста хоче згвалтувати її, та вона не дається; врешті батько звільняє її, як неповинну, і вона, зневірившись у світі, йде в черниці 245

Оповідка сьома. Сімона любиться з Пасквіном і гуляє з ним у саду; Пасквіно тре зуби шавлієвим листом і вмирає; Сімону схоплено; бажаючи показати судді, як було діло, Сімона натирає собі зуби тією шавлією і також гине 250

Оповідка восьма. Джіроламо любить Сальвестру; мати посилає його до Парижа; повернувшися, юнак застає кохану молодицею, прокрадається до неї в дім і вмирає коло неї; як понесли його до церкви, Сальвестра помирає біля нього 253

Оповідка дев'ята. Гвільєм Россільйонський дає своїй жінці з'їсти серце Гвільєма Кабестанського, що його вона кохала, а він замордував; дізнавшись про те, вона викидається з високого вікна замку й помирає; її хоронять разом із коханцем 257

Оповідка десята. Лікариха кладе свого опойним зіллям приспаного коханця, ніби мертвого, в скриню, яку потім двоє лихварів несуть до себе в дім; коли він очунявся, його хапають, мов злодія; лікарева служебка свідчить у суді, що то вона поклала його в скриню, вкрадену лихварями, і рятує його від шибениці, лихварі ж мусять за крадіжку заплатити пеню 261

ДЕНЬ П'ЯТИЙ

Інтродукція 271

Оповідка перша. Кімон, полюбивши, з недоумка стає розумним і викрадає на морі свою кохану Іфігенію; його ув'язнюють на острові Родосі; звільнений Лісімахом, він разом з ним викрадає під час весілля Іфігенію й Кассандру; вони тікають із дівчатами на Крит, одружуються з ними і за деякий час повертаються кожний до свого дому 272

Оповідка друга. Костанца любить Мартучча Гоміта; почувши, ніби він загинув, з розпачу випливає сама-одна в море на човні і прибивається до Сузи; знайшовши коханого живого в Тунісі, вона одкривається йому. Мартуччо, що за добрі поради сподобився ласки в царя туніського, одружується з нею і вертається в Ліпарі багатим чоловіком 280

Оповідка третя. П'єтро Боккамацца, тікаючи з Аньйолеллою, потрапляє до рук розбійників; дівчина скривається в лісі і згодом дістається до замку; П'єтро визволяється, прибуває після різних пригод до того самого замку, одружується з Аньйолеллою і вертає разом з нею до Рима 284

Оповідка четверта. Мессер Ліціо да Вальбона застає Річчарда Манарді з своєю дочкою; Річчардо одружується з нею і мириться з батьком 289

Оповідка п'ята. Гвідотто з Кремони приручає перед смертю свою дочку-приймачку Джакомінові з Павії; в Фаенці в неї закохуються Джанноле ді Северіно і Мінгіно ді Мінголе і зчиняють за неї бійку; дівчина виявилась сестрою Джанноле і виходить заміж за Мінгіна 294

Оповідка шоста. Джанні з Прочіди схоплюють з коханою дівчиною, яку подаровано королю Фрідерікові, і прив'язують з нею разом до стовпа, щоб спалити; упізнаний од королівського адмірала, він уникає кари і одружується з своєю любою 299

Оповідка сьома. Теодор кохається з Віолантою, донькою свого пана Америга; дівчина заходить од нього в тяж, і коханця засуджують на шибеницю; коли його ведуть під батогами на страту, батько впізнає його й визволяє, одруживши його з Віолантою 303

Оповідка восьма. Настаджо дельї Онесті закохується в дівчину з роду Траверсарі і тратить на неї все своє добро, не добившись взаємності; на прохання своїх родичів він виїздить до К'яссі, де бачить лицаря, що переслідує дівчину, вбиває її і оддає на поталу псам; він запрошує родичів і свою кохану на обід; вона, побачивши муки тієї дівчини, боїться такої ж долі для себе й виходить заміж за Настаджа 308

Оповідка дев'ята. Федеріго дельї Альберігі любить без взаємності і розтрачує на зальоти все своє багатство; коли в нього залишився один тільки сокіл, він, не маючи нічого іншого, подає його на обід своїй дамі, що приходить до нього в гостину. Довідавшись про те, вона виходить за нього заміж і робить його багатим чоловіком 313

Оповідка десята. П'єтро ді Вінчоло йде вечеряти до товариша; його дружина запрошує до себе хлопця; коли чоловік вертається, жінка ховає коханця під кучу. П'єтро оповідає, що Ерколано, до якого він ходив, знайшов у своїм домі молодика, що сховала жінка; П'єтрова дружина ганить перелюбницю, та тут осел наступає тому хлопцеві на пальці і він кричить; П'єтро розкриває таким чином жінчину зраду, але через своє плюгавство мириться з нею 318

ДЕНЬ ШОСТИЙ

Інтродукція 328

Оповідка перша. Один кавалер обіцяє мадонні Оретті розповісти таку історію, що їй здасться, ніби вона їде верхи, та оповідає так незугарне, що дама просить ізсадити її з коня 330

Оповідка друга. Пекар Чісті дотепним словом звертає увагу мессера Джері Спіни на нескромність його прохання 331

Оповідка третя. Монна Нонна де Пульчі влучною відповіддю обриває не надто пристойні жарти флорентійського єпископа 334

Оповідка четверта. Кухар Кікібіо дотепним словом обертає гнів свого пана Курада Джанфільяцці на сміх і уникає лиха, що йому загрожувало 335

Оповідка п'ята. Мессер Форезе да Рабатта і маестро Джотто, художник, повертаючись із Муджелло, висміюють навзаєм свій жалюгідний вигляд 338

Оповідка шоста. Мікеле Скальца доводить своїм молодим товаришам, що Барончі — найблагородніші люди у всьому світі хрещеному, і виграє вечерю 339

Оповідка сьома. Мадонна Філіппа, впіймана мужем у гречці, влучною відповіддю виправдується на суді і домагається зміни закону 341

Оповідка восьма. Фреско радить своїй небозі не дивитись у дзеркало, якщо вона не любить, як каже, бачити противних людей 344

Оповідка дев'ята. Гвідо Кавальканті шпетить позавгорідно кількох флорентійських лицарів, що заскочили його зненацька 345

Оповідка десята. Брат Цибуля обіцяє показати селянам перо з крил архангела Гавриїла, але, знайшовши замість пера вугілля, каже, що се те, на котрому спекли святого Лаврентія 347

ДЕНЬ СЬОМИЙ

Інтродукція 359

Оповідка перша. Джанні Лоттерінгі чує вночі стук у двері і будить жінку; та каже йому, що то мара; вони виголошують замову, і стук припиняється 360

Оповідка друга. Перонелла ховає коханця в кадуб, як муж вертає додому, привівши покупця на того кадуба; жінка каже, що вже продала його чоловікові, який заліз усередину, щоб подивитись, чи він кріпкий; коханець вилізає і, велівши господареві вискоблити кадуба, з абирає його потім до себе 363

Оповідка третя. Брат Рінальдо спить із своєю кумою; чоловік застає його в одній кімнаті з нею, а вона його запевняє, що той замовляв глисти у свого хрещеника 367

Оповідка четверта. Тофано замикається вночі од жінки дома і не впускає її, як та не просила; тоді вона каже, що втопиться, і кидає в колодязь камінь; чоловік вибігає надвір, а вона замикається сама в домі, не впускає його і ганьбить перед сусідами 371

Оповідка п'ята. Ревнивий чоловік, перебравшися за священика, сповідає жінку, а вона йому признається, буцімто любиться з священиком, котрий приходить до неї щоночі. Поки ревнивець вартує коло дверей, жінка впроваджує до себе коханця через горище і втішається з ним 375

Оповідка шоста. До монни Ізабетти, що приймала саме Леонетта, приїжджає закоханий у неї Ламбертуччо; коли вертається чоловік, вона каже вибігти Ламбертуччові з кинджалом у руці, а чоловік потім проводжає додому Леонетта 381

Оповідка сьома. Лодовіко освідчується в коханні мадонні Беатріче; вона посилає свого мужа Егана в своєму одязі в сад, а сама злягається з Лодовіком, котрий, уставши, іде в сад і лупцює Егана 384

Оповідка восьма. Чоловік починає ревнувати жінку; вона прив'язує вночі собі до пальця поворозку, щоб знати, коли прийде коханець. Чоловік те постеріг і переслідує коханця, а жінка тим часом кладе замість себе в ліжко свою служницю, котру ревнивець б'є і стриже, а потім приводить у свій дім жінчиних братів, які лають його, бо виходить так, що він їм набрехав 389

Оповідка дев'ята. Лідія, Нікостратова дружина, кохає Пірра і, щоб переконати його в сьому, виконує

три його схотінки, а потім утішається з ним у присутності Нікострата, запевняючи мужа, що те йому ввижається 395

Оповідка десята. Двоє сієнців люблять одну жінку, що одному з них доводилась кумою; кум помирає і, як було домовлено, являється своєму товаришеві і розповідає йому, як ведеться на тому світі 404

ДЕНЬ ВОСЬМИЙ

Інтродукція 410

Оповідка перша. Гульфард позичає в Гаспарруола гроші і, домовившись із його жінкою, що переночує з нею за таку саму суму, оддає їй ті гроші і каже Гаспарруолові при ній, що він вернув позичку, а та присвідчує, що се правда 410

Оповідка друга. Парох із Варлунго спить із монною Белькольоре і залишає в неї в заставу свою керею; тоді позичає в неї ковганку й одсилає назад, просячи повернути заставлену керею; вона її оддає з колючими примовками 413

Оповідка третя. Каландріно, Бруно та Буффальмакко йдуть шукати на берег Муньйона каменя-геліотропа; Каландріно вважає, що знайшов його, й повертається додому з повною пеленою каміння; жінка лає його, а він б'є її сперсердя і оповідає товаришам те, що вони знають краще за нього 417

Оповідка четверта. Настоятель ф'єзоланського собору закохується без взаємності в одну вдовицю і, уявляючи, що ночує з нею, спить із її служницею, а вдовині брати в сей час приводять у ту кімнату єпископа 423

Оповідка п'ята. Троє молодих флорентинців стягають штани з судді-провінціала, коли він, сидячи в уряді, розбирає справи 428

Оповідка шоста. Бруно і Буффальмакко крадуть у Каландріна кабана, а потім ворожать на імбирових пігулках та білому вині, хто злодій; вони дають йому дві собачі пігулки з алое, і виходить, що кабана вкрав він сам; тоді беруть з нього викуп за те, що не скажуть жінці 431

Оповідка сьома. Бакаляр любить удову, та вона кохається з іншим, а його морозить цілу ніч на снігу; пізніше, влітку, з його намови вона простоює цілий день на вишці гола під палючим сонцем, годуючи мух та ґедзів 435

Оповідка восьма. Двоє сієнців товаришують між собою; перший злягається з жінкою другого; другий, теє постерігши, намовляє свою жінку сховати першого

в скриню, а сам на тій скрині бавиться з його жінкою 452

Оповідка дев'ята. Маестро Сімоне, лікар, хоче вступити в братство колобродів; Бруно й Буффальмакко велять йому прийти вночі в одне місце і скидають його в яму з лайном 456

Оповідка десята. Одна сицилійка хитро видурює в флорентинського купця все, що він привіз до Палермо; він ізнов приїздить туди, удавши, що має з собою ще більше товару, позичає в неї гроші, а їй за те лишає воду й кострицю 469

ДЕНЬ ДЕВ'ЯТИЙ

Інтродукція 480

Оповідка перша. До мадонни Франчески залицяються Рінуччо й Алессандро, обидва їй немилі; одному вона каже лягти за мерця в гробовець, другому добути звідти того нібито мерця; жодному з них не щастить довести діло до кінця, і пані спекується таким чином обох нелюбих зальотників 481

Оповідка друга. Абатиса схоплюється вночі, щоб застукати черницю з полюбовником, і, кваплячись, накидає собі на голову замість запинала попові штани; помітивши ту штуку, провинниця вказує на неї, і її одпускають до коханця 485

Оповідка третя. З намови Бруна, Буффальмакка та Нелла маестро Сімоне запевняє Каландріна, що він завагітнів; той дає їм на ліки грошей і каплунів і одужує, нічого не вродивши 487

Оповідка четверта. Чекко Фортарріго програє в Буонконвенто все, що мав, і гроші Чекка Анджульєрі; в самій сорочці він біжить за ним, кричачи, що він його обікрав, затримує його з допомогою селян, а тоді одягає його одежу, сідає на його коня і їде собі, лишивши Анджульєрі в самій сорочці 492

Оповідка п'ята. Каландріно закохується в одну дівчину, він тими чарами до неї торкається, вона йде за ним, та їх застукує Каландрінова жінка і зчиняє велику драчу 495

Оповідка шоста. Двоє кавалерів заночували в трактирі; один лягає спати з хазяйською дочкою, а з другим помилково лягає хазяйка. Той, що був з дочкою, лягає потім до трактирника і, думаючи, що то його товариш, усе йому розповідає; починається сварка; тоді трактирниця, схаменувшись, іде в постіль до дочки і влаштовує все кількома словами 501

Оповідка сьома. Таланові ді Молезе приснилось, ніби вовк порвав його жінку; він каже їй стерегтись; вона не слухає, і сон збувається 505

Оповідка восьма. Бйонделло підманює Чакка, запросивши його не на той обід, а Чакко хитро оддячує Бйонделлові, що той дістає доброго прочухана 506

Оповідка дев'ята. Двоє юнаків питають ради в Соломона: один — як добитись любові, а другий — як укоськати непокірну жінку. Той каже одному: «Полюби», а другому: «Йди до Гусячого мосту» 509

Оповідка десята. Отець Джанні на прохання кума П'єтра чаклує над його жінкою, щоб обернути її в кобилу; коли він дійшов до того, щоб хвоста їй приробити, кум П'єтро каже, що не треба, і псує всі чари 513

ДЕНЬ ДЕСЯТИЙ

Інтродукція 519

Оповідка перша. Один лицар служить гишпанському королю за малу, як йому здається, нагороду; тоді король довідне пересвідчує його, що в тім винна лиха доля, а не його воля, і гойно обдаровує лицаря 519

Оповідка друга. Гіно ді Такко займає в полон абата Клюнійського, виліковує його від шлункової хвороби й одпускає; той, повернувшись до римського двору, мирить його з папою Боніфацієм і робить госпітальєром 522

Оповідка третя. Мітрідан заздрить Натанові, що він такий щедрий і великодушний, і хоче його вбити; не знаючи його в образ, він зустрічається з ним і випитує, як се можна зробити; за радою самого Натана він знаходить його в гаю; впізнавши, хто се, Мітрідан засоромлюється і стає Натанові другом 526

Оповідка четверта. Мессер Джентіле де Карізенді, вертаючись із Модени, видобуває з гробниці жінку, що він любив: її поховано, бо думали, що вмерла. Очунявши, вона спороджує хлопчика, і мессер Джентіле повертає її разом із сином її мужеві, Нікколуччу Каччаніміку 532

Оповідка п'ята. Мадонна Діанора загадує мессерові Ансальду, щоб показав їй серед зими квітучий сад; той наймає чорнокнижника і виконує її наказ. Муж дозволяє їй оддатись мессерові Ансальду, але він, дізнавшись про таку його великодушність, звільняє мадонну Діанору од даного слова, а чорнокнижник і собі не бере з мессера Ансальда заплати 538

Оповідка шоста. Король-переможець Карло Старий закохується в одну дівчину; совістячися своєї безрозсудності, він видає її почесно заміж разом із сестрою 542

Оповідка сьома. Король Педро, дізнавшись, як палко любить його недужа Ліза, потішає її, видає її згодом заміж за молодого шляхтича і, поцілувавши її в чоло, зве себе відтоді її лицарем 547

Оповідка восьма. Софронія, одружившися ніби з Егісіппом, насправді стає жінкою Тита Квінція Фульва і їде з ним до Риму. Туди прибуває і зубожілий Егісіпп; гадаючи, що Тит ним гордує, він бажає вмерти і каже на себе, що вбив чоловіка. Тит упізнає його і, щоб порятувати друга, приймає те вбивство на себе; тоді справжній убивця признається у своєму злочині, і Октавіан звільняє всіх трьох. Тит одружує Егісіппа з своєю сестрою Фульвією і ділиться з ним навпіл усім своїм багатством 553

Оповідка дев'ята. Мессер Торелло гостить у себе Саладіна, перебраного за купця. Оголошується хрестовий похід; мессер Торелло призначає своїй дружині термін, коли вона може вийти заміж, а сам потрапляє в полон. Там він добре заправляє на лови птахів, і султан бере його до себе; упізнавши його і сам йому одкрившись, він оддає йому превелику шану. Як мессер Торелло у жінки саме мало бути весілля, вона його впізнає, і він вертається з нею до свого дому 567

Оповідка десята. На прохання своїх підданців маркіз Салуцький одружується, узявши по своїй уподобі просту селянку. Як вона народила йому двох дітей, він удає, ніби велів погубити їх, а потім, говорячи, що вона йому обридла і він хоче одружитися з іншою, приводить у свій дім дочку, нібито се — молода, а жінку проганяє в самій сорочці. Побачивши, як терпливо вона все те зносить, він вертає її до себе, показує їй уже дорослих дітей і, полюбивши її по-справжньому, шанує сам і всім велить шанувати її яко маркізу 581

Одавторська післямова 593

Примітки. *О. Кругликова* 599